

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

**Тема: ЛЕКСИКОЛОШКИ И ЛЕКСИКОГРАФСКИ СТАТУС АКТУЕЛНИХ
ПОЗАЈМЉЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Кандидат: мр Кармела Ракић

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовео комисију Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду, 20.05.2016. године   2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Др Љиљана Недељков, ред. проф. у пензији за ужу научну област Српски језик и лингвистика, ментор   Др Рајна Драгићевић, ред. проф. за ужу научну област Српски језик и лингвистика, Филолошки факултет, Београд, члан комисије (2013)   Др Душанка Вујовић, доцент за ужу научну област Српски језик и лингвистика, Филозофски факултет, Нови Сад (2015)   Др Милан Ајџановић, доцент за ужу научну област Српски језик и лингвистика, Филозофски факултет, Нови Сад (2013)
II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Кармела Драган Ракић   2. Датум рођења, општина, Република: 23.05.1979. Тузла, Босна и Херцеговина   3. Година пријаве доктората: 2013. смер/усмерење: Српски језик и лингвистика
III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ: ЛЕКСИКОЛОШКИ И ЛЕКСИКОГРАФСКИ СТАТУС АКТУЕЛНИХ ПОЗАЈМЉЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска теза обухвата 208 страна и садржи 9 поглавља, 3 табеле и 16 прилога из извора за ексцерпцију лексичке грађе. На самом почетку дата је кључна документацијска информација на српском и енглеском језику, а после садржаја налази се резиме на српском и енглеском језику иза којих следе поглавља.

Докторска теза Кармеле Ракић подељена је на следећа поглавља:

1. Прво поглавље *Уводне напомене* (9–14)

Ово поглавље садржи следеће три целине: 1.1. *Уопштено о раду*; 1.2. *Предмет и циљ истраживања*; 1.3. *Очекивани исходи*. У овим целинама кандидаткиња објашњава избор теме, дефинише проблем, предмет истраживања, образлаже избор лексичког корпуса и истиче циљеве који се желе постићи овим испитивањем.

2. Друго поглавље *Основне теоријске и методолошке поставке* (15–26)

У овом делу дисертације дефинисани су садржаји који су образложени у следећим потпоглављима:

2.1. *О публицистичком стилу*; 2.2. *Неуједначеност назива за лексику страног поријекла у српском језику*; 2.3. *О терминима лексема и ријеч*; 2.4. *Позајмљенице у лексиколошкој и лексикографској теорији*.

3. Треће поглавље *Методологија испитивања и извори лексичке грађе* (27–30)

У трећем поглављу дисертације издвајају се следеће целине: 3.1. *Методологија рада*; 3.2. *Извори*; 3.2.1. *Политика*; 3.2.2. *НИН*; 3.2.3. *Недељник*; 3.2.4. *Глорија*; 3.2.5. *Политикин забавник*; 3.2.6. *Вечерње новости*. У делу посвећеном методологији рада кандидаткиња описује методе којима се служила у испитивању статуса позајмљеница и писању рада. У следећем делу наводе се релеванти подаци о штампаним медијима – изворима лексичке грађе.

4. Четврто поглавље *Анализа лексичког корпуса* (31–75):

4.1. *Уводна објашњења*; 4.2. *Фонолошка анализа*; 4.3. *Морфолошка анализа*; 4.4. *Творбени принципи*; 4.5. *Лексиколошка питања*; 4.6. *Правописна питања*. У првој целини дају се критеријуми по којима су издвојене позајмљенице које ће бити предмет анализе и како је формиран корпусни речник позајмљеница. У наредне три целине (4.2. *Фонолошка анализа*; 4.3. *Морфолошка анализа*; 4.4. *Творбени принципи*) представљени су конкретни проблеми са појединим позајмљеницама на фундаменталним језичким нивоима. У следећем делу, 4.5. *Лексиколошка питања*, кандидаткиња анализира свој корпус позајмљеница кроз сагледавање релевантних лексиколошких процеса који долазе до изражаја у прикупљеној лексици, па се тако издвајају три потцелине: етимологија, семантика, појмовно-тематска класификација. У потпоглављу 4.6, посвећеном ортографији, указује се на неадекватна правописна решења која се појављују у корпусу анализираних позајмљеница, а која се тичу превасходно писања великог и малог слова.

5. У петом поглављу, *Статус вишечланих лексема* (76–80), кандидаткиња износи проблеме у вези са препознавањем и издвајањем вишечланих лексичких

јединица у свом корпусу позајмљеница, при чему се позива на рецентне радове који се баве овом проблематиком.

6. Шесто поглавље, *Структура рјечника* (81–83), посвећено је опису лексикографских поступака који су послужили у прављењу речника. Пажња је посвећена оним елементима макроструктуре и микроструктуре речника који су у прикупљеном корпусу позајмљеница дошли до изражаја. У формирању речничког чланка посвећује се пажња сваком саставном делу одреднице, а истиче се специфичност лематског дела и лексикографске дефиниције пошто су у питању позајмљенице незабележене у речницима.

7. У седмом поглављу (*7. Закључне напомене* (84–89)) дају се закључна разматрања. Ово се поглавље састоји из следећих двају делова: *7. 1. Синтеза рада* и *7.2. Отворена питања*. Кандидаткиња сумира резултате својих истраживања и указује на отворена питања која су дошла до изражаја у овом истраживању позајмљеница.

– **Следећу велику целину** у овом докторском раду чини *Рјечник* (90–181), који има два дела неједнаког обима: ПРВИ ДИО Ћирилички корпус (91–176) и ДРУГИ ДИО Латинички корпус (178–181). Први део речника је ћирилички и састоји се од правописно прилагођених позајмљеница, док су у другом делу речника дате позајмљенице забележене из ексцерпираних извора које су писане у оригиналној графици језика из којег потичу, углавном енглеског.

– **После речника издваја се нова целина** – *Скраћенице* (182–183), у којој се двостубачно наводе све скраћенице употребљене у докторском раду, као и њихова разрешења.

8. У осмом поглављу даје се библиографија (*8. Библиографија* (184–190)), у којој се издвајају следеће целине: *8.1. Извори* (184), где се дају подаци о називу новина/ часописа, броју, датуму излажења, издавачу и месту издања; *8.2. Цитирана литература* и *8.3. Читана литература*, у којима се даје списак цитиране и коришћене рецентне литературе на српском и енглеском језику.

9. Девето поглавље (*9. Рјечници*) посвећено је речницима, а у оквиру њега су издвојена три потпоглавља сходно типовима речника које је кандидаткиња користила проверавајући прикупљени корпус позајмљеница: *9.1. Рјечници страних ријечи*; *9.2. Дескриптивни рјечници*; *9.3. Остали рјечници*.

– Коначно, **на самом крају докторске дисертације**, насловљеном *Прилози из извора за ексцерпцију лексичке грађе* (192–208), даје се 16 прилога који су фотокопије појединих страница новина и часописа који су послужили као извор за исписивање корпуса позајмљеница незабележених у нашим речницима.

Комплетан текст докторске дисертације предат је и у електронској верзији.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ:

У докторској дисертацији под насловом *Лексиколошки и лексикографски статус актуелних позајмљеница у српском језику у Уводним напоменама* кандидаткиња смешта своју тему у област лексикологије и лексикографије савременог српског језика опредељујући се за испитивање лексикографски необрађених позајмљеница у штампаним медијима, односно у публицистичком функционалном стилу стандардног језика. У *Основним теоријским и терминолошким поставкама* она посвећује значајну пажњу опису публицистичког стила на основу релевантне литературе и констатује неиспитаност језика овог функционалног стила. Осим тога, кандидаткиња је, на основу рецентне литературе, систематски представила фундаменталне теоријске поставке позајмљивања у српском језику. У *Методологији испитивања и изворима лексичке грађе* она пише о научним методама којима ће се служити у испитивању статуса позајмљеница, те поступно објашњава све етапе рада детаљно образлажући сваку фазу понаособ. Кандидаткиња примењује оптимални приступ теми ослањајући се на постојећа теоријска знања из лексиколошко-лексикографске и контактолошке проблематике, претходно дајући критеријуме за избор лексичког корпуса као и прецизне податке о штампаним изворима.

Прикупљање лексичког корпуса, први и најбитнији услов валидности оваквог испитивања, кандидаткиња је савесно и најбоље могуће обавила, прикупивши хиљаду лексема страног порекла из шест новина и часописа.

Методолошка решења примењена у дескрипцији одабраног лексичког корпуса изложена у *Анализи лексичког корпуса* дата су исцрпно са позивањем на литературу и давањем одговарајућих примера позајмљеница, али и указивањем на недостатак примерених теоријско-методолошких поставки за истраживање лексике страног порекла у српском језику. Дата је свестрана анализа фонолошког, морфолошког, творбеног и правописног нивоа и оних лексиколошких питања која највише долазе до изражаја у прикупљеном корпусу позајмљеница у савременом српском језику: питање језика даваоца и језика посредника, проблеми са актуелним англицизмима, семантичке специфичности неких позајмљеница, питање синонима и лексичких дублета, као и статуса дела ових лексема у речницима страних речи. Полазећи од прикупљене лексичке грађе, кандидаткиња је оформила 26 тематских целина у којима су азбучно сложене позајмљенице семантички обједињене у предметно-логичне целине. Кандидаткиња је успешно представила сложену и слојевиту прикупљену лексичку грађу где на нивоу лексема страног порекла уочавамо актуелне тенденције у развоју лексикона српског језика.

Кандидаткиња у поглављу *Статус вишечланих лексема* с правом скреће пажњу на тип творбе појединих позајмљеница које она, позивајући се на литературу, назива вишечланим лексичким јединицама. Питање вишечланих лексичких јединица, њихова прецизна дефиниција и класификација – нису довољно теоријски образложени у нашој лингвистичкој литератури, па је кандидаткињи из тог разлога понекад било тешко да разреши дилему да ли је увек одабрала онај синтагматски спој који има функцију денотативне лексичке јединице или је у питању необавезан синтагматски спој. На ово питање, заправо, немамо јединствен одговор у референтним радовима, па зато сваку вишечлану лексичку јединицу коју

је кандидаткиња издвојила треба посматрати, с једне стране, као могућу лексему позајмљеницу, односно, с друге стране, као прилог емпиријском испитивању овог структурног и семантичког типа лексичких јединица.

Детаљан опис примењеног лексикографског поступка у представљању прикупљених лексема страног порекла кандидаткиња је дала у поглављу *Структура рјечника* посвећујући једнаку пажњу свим елементима макроструктуре и микроструктуре речника. У лексикографској обради хиљаду позајмљеница кандидаткиња је формирала две базе речника: ћириличку од, на свим граматичким нивоима, адаптираних лексема, и латиничку, у којој су позајмљенице писане у оригиналу (углавном англицизми) како се пишу у језику из којег потичу. У вези са формирањем речника кандидаткиња се позива на лексикографску литературу о теоријским приступима, при чему за неке елементе формирања речничког чланка није нашла довољно информација у нашој литератури, па, у вези с тим, износи тешкоће на које је наишла у конкретном раду на формирању корпуса речника. Дилеме које кандидаткиња истиче тичу се давања статуса одреднице вишечланим лексемама, питање одговарајуће етимологије за сваку одредницу и проблем формирања лексикографске дефиниције за лексеме које ни у једном речнику нису потврђене. За ове дилеме кандидаткиња даје детаљно образложење, из којег се може видети да се приликом решавања сваког оваквог проблема одлучила за оптимално решење.

Сажет приказ свих делова истраживања нерегистрованих позајмљеница даје се у *Закључним напоменама*, где ауторка истиче значај оваквог монографског испитивања лексике страног порекла, а корпус с правом дефинише као потенцијалну базу позајмљеница коју је могуће проширивати.

Комисија је мишљења да су резултати истраживања кандидаткиње мр Кармеле Ракић вишеструки. С једне стране, они доносе нова сазнања о самом процесу актуелног позајмљивања у српском језику, док, с друге стране, у ширем смислу ово истраживање нуди ново сагледавање позајмљеница као лексичких јединица о чијем граматичком статусу ово истраживање доноси нова сазнања. Релевантна база од хиљаду лексема страног порекла, добијена провером у речницима из знатно већег корпуса, показала се у потпуности репрезентативном и оправдала сврху истраживања нерегистрованих позајмљеница у медијском дискурсу савременог српског језика. Сумирајући резултате свог истраживања, кандидаткиња указује на неопходност монографских истраживања у области актуелног позајмљивања лексике у српском језику, а комисија је мишљења да је кандидаткиња овим својим истраживањем попунила празнину у недоречености неких аспеката позајмљивања лексике у савременој српској теоријској литератури из лексикологије и лексикографије.

Нарочит квалитет рада јесте *Рјечник (Први дио, Ћирилички корпус и Други дио, Латинички корпус)*, не само због свог обима (у њему се даје хиљаду позајмљеница) већ и због чињенице да је урађен у складу са савременом лексикографском праксом. То је заправо најобимнија целина целе дисертације, свакако најзначајнија за лексикографију уопште, а за састав лексикона и удео лексике страног порекла у њему у оквиру српског језика, посебно. Лексикографска обрада прикупљене грађе детаљно је образложена у првом, дескриптивном делу тезе, па, иако је кандидаткиња аргументовано показала да лексика страног порекла

теоријски није довољно разрађена у српској лексикографији, све дилеме углавном је успешно разрешавала, често по свом језичком осећању тако да је сваки речнички чланак у свим својим деловима на оптималан начин оформљен.

За свестрано представљање лексике из овог семантичког поља, поред искључиво лингвистичког аспекта лексике, потребно је обиље етимолошких информација, превасходно културолошких, које тек све заједно на прави начин могу представити овај сегмент лексике страног порекла. Ово је тежак задатак и, нажалост, не постоји модел за свестрано испитивање овакве лексике. Имајући у виду значај, обим, структуру и свестраност у опису одабране тематике, а такође и непостојање одговарајућег узора, комисија сматра да се уочени недостаци у неким деловима овог докторског рада – који се пре свега тичу на појединим местима штурог описа неког сегмента у оквиру лексичке анализе или недовољно прецизне идентификације и дефиниције неких позајмљеница, као и изостанак примера за неке тврдње – не могу ставити као примедба кандидаткињи јер је она у осталим аспектима обраде ове теме показала изузетну систематичност, свестраност у лексиколошко-лексикографској обради, при чему је користила доступну литературу из различитих лингвистичких дисциплина. Сваком елементу структуре и семантике лексике посвећена је одговарајућа пажња позивањем на рецентну лингвистичку литературу.

Треба истаћи значај и важност овог лексиколошко-лексикографског истраживања не само за србистику него и за лингвистичке гране које се баве језицима с којима је српски језик, посредно или непосредно, долазио у додир.

У *Библиографији* се, поред детаљних података о изворима грађе, даје списак цитиране и коришћене литературе, при чему се наводе монографије и радови већег и мањег обима из различитих лингвистичких области у складу са обрађеним темама: лексикологија, лексикографија, контактологија, морфологија, фонетика, творба речи, етимологија, правопис, терминологија, семантика, општа лингвистика. Такође се наводе речници, првенствено они који обрађују позајмљенице, као и једнојезични дескриптивни и други које је кандидаткиња користила проверавајући прикупљени корпус речи страног порекла.

Конечно, за сваку похвалу је то што је кандидаткиња употпунила своју докторску тезу *Прилозима из извора за ексцерпцију лексичке грађе*, у којима даје 16 фото-копија појединих страница из новина и часописа које су илустрација њених извора грађе. На тим страницама може се видети велики удео лексике страног порекла у текстовима чијом провером у речницима је кандидаткиња издвојила оне које ће чинити корпус позајмљеница за њено истраживање.

VI. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни резултат истраживања јесте презентација дела лексикона српског језика у домену актуелних позајмљеница у свакодневној употреби језика, а на основу штампаних медија као и стварање модела за испитивања сличних лексичких система на другим изворима језичких података у српском језику. Добијени подаци доприносе сагледавању актуелних позајмљеница као сегмента лексикона српског језика.

VII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу свестране анализе нерегистроване лексике страног порекла као једног сегмента лексикона српског језика кандидаткиња је представила систем актуелних лексикографки необрађених позајмљеница у српском језику при чему је користила методе најпримереније циљу истраживања које су јој омогућиле да на прави начин сагледа и обради одабрано поље истраживања, а резултате истраживања предочи јасно и прегледно. Кандидаткиња се у току рада на теми суочила са бројним проблемима и тешкоћама од проналажења одговарајуће литературе, тражења погодних извора грађе, издвајања репрезентативног корпуса позајмљеница из обимног исписаног лексичког материјала свих забележених лексема страног порекла, преко лингвистичке обраде одабране лексике и формирања речника нерегистрованих позајмљеница и на крају формирања ове монографске студије. Имајући у виду да је литература за многе од ових етапа оскудна, може се констатовати да се кандидаткиња добро снашла у свакој етапи и направила прави избор који јој је омогућио да успешно обави истраживање чији ће резултати значајно допринети сагледавању лексикона српског језика у домену позајмљивања, те предлажемо да Наставно – научно веће Филозофског факултета прихвати горе образложену тему *Лексиколошки и лексикографски статус актуелних позајмљеница у српском језику* и одобри мр Кармели Ракић одбрану докторске тезе под овим насловом.

VIII. КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

1. Да ли је теза урађена у складу са образложењем наведеним у пријави теме:
Теза је урађена у складу са образложењем датим у пријави тезе.

2. Да ли теза садржи све битне елементе:
Теза садржи све битне елементе: увод, предмет, задатке и циљ, метод, резултате, закључак, литературу и веома користан речник са детаљно обрађеним емпиријским материјалом актуелних позајмљеница из штампаних новина и часописа издатих у Београду на српском језику.

3. По чему је теза оригиналан допринос науци:
Теза *Лексиколошки и лексикографски статус актуелних позајмљеница у српском језику* урађена је на валидној, актуелној, необрађеној лексичкој грађи

позајмљеница из штампаних медија, које су лексиколошки и лексикографски анализирани. Значајно је и да су ексцерпирани подаци систематично и детаљно приказани. Ова докторска теза својим лексикографским делом представља допуну постојећих речника страних речи, а својим лексиколошким делом уноси иновације у теоријски приступ свим аспектима позајмљивања лексике у српском језику.

4. Недостаци тезе и њихов утицај на резултат истраживања:
Обим и врста корпуса били су довољно репрезентативни за спровођење детаљног, свестраног, лексиколошког и лексикографског истраживања. Резултати истраживања су објективни и проверљиви, па комисија сматра да докторски рад нема такву врсту недостатака који би негативно утицали на резултат истраживања.

IX. ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже:

да се докторска теза прихвати а кандидаткињи одобри одбрана

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Нови Сад, 04. 05. 2016.

Др Љиљана Недељков, ред. проф. у пензији за научну област Српски језик и лингвистика; ментор

Др Рајна Драгићевић, ред. проф. за ужу научну област Српски језик и лингвистика, Филолошки факултет, Београд, члан

Др Милан Ајџановић, доцент за научну област Српски језик и лингвистика, члан

Др Душанка Вујовић, доцент за научну област Српски језик и лингвистика, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.